

Pastabos

Remarks

16 mažmožis

Negyvėlis nori tapti gyvėliu. Autodidakto Antano Juškos, entuziastingai rinkusio tarmių žodžius, iš *bakūžės*, jam atrodžiusios *bak-* ir priesagos *-ūžės* darinio, buvo sukurta *bakà*. Šis naujadaras paskelbtas Juškos žodyno I tome. LKŽ I redaktorių pagalbinė mokslininkų grupė (E. Fraenkelis, J. Gerullis, J. Otrębskis, A. Salys, P. Skardžius) 1939–1941 m. neleido tokio sukurto žodžio naujai paleisti — LKŽ I (1941) tokio žodžio nebuvo pateikta, nutylėta.

Deja, užmirštas ir B. Tolutienės (*Literatūra ir kalba* 5, 1961, p. 153) perspėjimas dėl dirbtinės *bakos* kilmės. *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (Vilnius, 1999, p. 45 p., antrame leidime pakartota) šis žodis vėl atsirado kaip tikras kalbos faktas. Panašiai *bakà* atsirado ir Smoczyński knygoje *Słownik etymologiczny języka litewskiego* (2007, p. 42). Mokslui iš to nieko gero. Juška ir daugiau tokių naujadarų yra prikūręs: *kumė* ← *kumelė*, *sama* ← *samana*, *šąža* (*šáiža*) ← *atšąža*, *atšáiža* ir kt. (plg. autoriaus knygoje *Lietuvių kalbos žodyno taisymai* (2006) nurodytus žodžius, negirdėtus tikrinant šnektose).

17 mažmožis

Įžymusis Krokuvos universiteto baltistas prof. Wojciech'as Smoczyński's ir toliau rūpinasi lietuvių kalbos leksikos etimologizavimu — naujai paskelbė savo knygos *Słownik etymologiczny języka litewskiego* papildymus, korektūros klaidas ir kitus dalykus (žr. „Uzupełnienia do Słownika etymologicznego języka litewskiego“, *Acta Linguistica Lithuanica* 58, 53–151).

Viskas tame tyrinėjime labai įdomu ir vertinga, nors vienas dalykas ypač atkreipė akis ir buvusio redaktoriaus dėmesį. LKŽ I tome LKŽ sumanytojas ir didysis pradininkas Juozas Balčikonis rašė, kad „... būta ir tokių rinkėjų, kurie nemokėjo skirti tikrų žodžių nuo savo vaizduotės padarų“ (LKŽ I „Prakalbos“ V pusl.). Tokių faktų yra kūrusi ir lakios fantazijos tauragniškė, ir tuo įtarti jos iš Tauragnų ir kitų vietų pateikti dalykai buvo tikrinami (žr. dar leksikologės ir etnografės Birutės Jasiūnaitės mintis *Baltistica* XLII (3), 2007, p. 446 ir šių eilučių autoriaus, LKŽ redaktoriaus

knygą *Lietuvių kalbos žodyno taisymai*, 2006). Toks pasirodė ir Taurāgnų žodis *sūduvā* ‚purvynas‘, etimologo Broniaus Savukyno palaikytas patikimu. Jis buvo spiriamas paneigti tai, nes tikrinant vietoje visi sakė tokio žodžio nežinantys, net a. a. dr Kazimieras Gaivenis tik šypsojosi.

Dabar tai pakartota ir prof. W. Smoczyński'o (ten pat, pp. 126–127) ir nurodoma kaip LKŽ klaidinga pralaida. Ne, tai tvirtai patikrinta ir į LKŽ nedėta. Tokių dalykų reikėjo atsisakyti, kaip į Tauragnus nukelto tos rinkėjos *baĩtnyko* ‚dzūkų miško bitininko‘, sukurtos pagonių deivės *Indrajos*, platinamos užsidegusių rytiečių, uteniškių ir kt. Tegu ta *sūduvā* lieka kaip kalbininkės autodidaktės tikėjimo savo fantazijos darbu ir rezultatais dalykas. Prof. Juozas Balčikonis puikiai tai žinojo ir spėjo toli į ateitį. A. a. Bronius Savukynas nenuspėjo to paskelbti, nes Lietuvių kalbos institute prasidėjo jo metimo iš darbo akcija už bendravimą su turistais iš Vokietijos Federatyvinės Respublikos. Ir taip yra buvę ...

Vytautas Antanas Vitkauskas

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva